

Atskaite par dalību COPA-COGECA un EK darba grupā

Medus

24. – 25. februāris 2014

Izskatāmie jautājumi:

1. Darba grupas vadītāja un divu vietnieku vēlēšanas;
2. Medus tirgus situācija un pārvaldība;
Robežas punktu kontroles uzlabošana;
3. Eiropas Komisijas priekšlikums attiecībā uz modificēto medus direktīvu;
4. KLP 2014 – 2020;
5. Pesticīdu risku novērtējums attiecībā uz bitēm kā apputeksnētājkukaiņiem;
6. Uzraudzības pētījuma rezultāti par medus bišu koloniju zaudējumiem;
7. Optimālie kvalitātes rādītāji: marķēšanas piemērotība, vietējiem lauksaimniecības produktiem priekš tiešās tirdzniecības;
8. Jaunas COPA-COGECA darba grupas „Biškopības un lauksaimniecības prakses” izveidošana;
9. Informācija no EK par zinātniskajiem projektiem, kas ir saistīti ar bitēm.

1. Darba grupas vadītāja un divu vietnieku vēlēšanas

Darba grupas vadītāja amatam tiek virzīts Thomas Heck no Vācijas (tirdzniecības pārstāvis), bet par darba grupas vadītāja vietniekiem – Frank Filodda no Vācijas (pārstrādes pārstāvis) un Manuel Izquierdo no Spānijas (ražotāju pārstāvis).

Visas trīs izvirzītās kandidatūras balsošanā tiek apspirinātas izvirzītajiem amatiem.

2. Medus tirgus situācija un pārvaldība

Vienīgi darba grupā – par lobija aktivitātēm attiecībā uz Ķīnas medu (COPA-COGECA vēstule); esošā situācija attiecībā uz Ķīnas medu;

Pēc jaunākajiem datiem (2012. gadā) pasaulē gadā saražo ap 1.6 milj. tonnu medus. No tā lielāko daļu - 452 tūkst. tonnu saražo Ķīna (28,4%). Eiropas Savienība (ES) saražo 188 tūkst. tonnas (11,8%). Eiropas Savienība ražošanas apjoma ziņā ieņem 2. vietu aiz Ķīnas un savu patēriņu nodrošina tikai 60% apmērā. Tādēļ ES ir lielākais medus importa tirgus pasaulē - 38,6 % (otrs lielākais tirgus ir Ziemeļamerika – 37,3%). ES 2012. gadā importēja 150 tūkst. tonnas medus par kopējo vērtību 311 573 milj. EUR. Diemžēl pastāv pieņēmums, ka medus ir pasaulē 3. viltotākais produkts. Tāpat tiek izteikts minējums, ka, ja aizliegtu importu no Ķīnas, EU ražotājiem pavērtos iespēja medus ražošanas apjomu palielināt par 35%. Turklāt Ķīnas medus neatbilst EU medus regulai, kurā ir noteikts, ka medus ir produkts, ko gatavo medus bites *Apis mellifera*, bet

PROJEKTU LĪDZFINANŠĒ
EIROPAS SAVIENĪBA

EIROPAS LAUKSAIMNIECĪBAS FONDS LAUKU ATTĪSTĪBAI:
EIROPA INVESTĒ LAUKU APVIDOS

Saskaņā ar Latvijas Republikas Zemkopības ministrijas un SIA „Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”

2014. gada 31. janvārī noslēgto līgumu Nr.2014/14, aktivitāte „Nozaru ekspertu ziņojumi.”

Atbalsta Zemkopības ministrija un Lauku atbalsta dienests.

Ķīnā medu ievāc arī citi kukaiņi, tai skaitā 1/3 medus tiek saražots Āzijas bišu *Apis cerana* saimēs.

Manuel Izquierdo (Spānija) uzsver, ka Spānijā vietējais medus tiek izmantots Ķīnas medus atjaukšanai (Spanijā pēdējo 5 gadu laikā medus imports ir pieaudzis divas reizes), tāpat ir problēmas identificēt Ķīnas medus viltojumus, jo ir grūti noteikt, kas tieši medum piejaukts. Pasaulē pieaug pieprasījums pēc medus, tam par piemēru kalpo Jaunzēlandes manuka* medus, kas Eiropā un citur tiek pārdots par salīdzinoši augstu cenu**. Tas parāda, cik augstu patērētāji Eiropā novērtē medu, ka medum ir pieprasījums, bet tas vienlaikus arī paver iespēju tirgū iepludināt lēto medu no Ķīnas, par kura kvalitāti radušās šaubas. Skaitļi no statistikas apkopojuma ir skandalozi, grūti noticēt, ka Ķīna spējusi godīgi kāpināt savus ražošanas rādītājus tik ļoti ielā apjomā – pat par 50%! Uz kā rēķina? Tas nav medus, kas tiek importēts, ir steidzīgi jārikojas!

*Manuka ir Austrālijā un Jaunzēlandē augošs krūms – slotiņu leptosperma (*Leptospermum scoparium*), ko angliki sauc par manuku vai manukas mirti (*manuka myrtle*).

**2013. gadā ES dalībvalstīs Jaunzēlandes medu importējušas par vidēji 9,21 EUR/kg, bet janvārī un februārī pat par 11,51 EUR/kg.

Etienne Bruneau (Beļģija) norāda, ka Āzijā pieaug medus ražošanas apjoms, bet Eiropā samazinās. Ķīnā neticami pieaug ienesums no vienas bišu saimes.

Robežas punktu kontroles uzlabošana

Patricia Langhammer (DG SANCO G6) norāda, ka ES ir lielākais pārtikas importētājs pasaulē. Tādēļ notiek lielas aktivitātes robežkontroles punktos (BIP – border inspection points). Dzīvnieku izcelsmes produkti šķērso robežas saskaņā ar Eiropas Padomes 1997. gada 18. decembra direktīvu 97/78/EC un tas notiek pavisam 266 kontroles punktos (28 dalībvalstīs). Galvenokārt medus tiek importēts no Argentīnas, Ķīnas, Meksikas, Jaunzēlandes, Urugvajas un Brazīlijas. Laika posmā no 2011. līdz 2013. gadam robežas šķērsojušas vidēji 6270 kravas gadā. No tām aptuveni 70 kravas gadā tikušas atgrieztas atpakaļ nosūtītājam un tikai 3 – 9 kravu saturs nav izturējis laboratoriskās pārbaudes. Biežāk konstatētie pārkāpumi – nepilnīga vai viltota dokumentācija un antibiotikas medū, interesanti, ka 2013. gadā ir konstatēts medus viltojums izmantojot cukursīrupu, atrastas arī bišu ārstēšanā izmantotas antibiotikas, taču tas nav bijis medus no Ķīnas.

Etienne Bruneau (Beļģija) jautā, kāpēc pārbaudes fokusējas tikai uz prasībām, kas kontrolē produkta nekaitīgumu cilvēkam, bet kas kontrolēs medus viltošanu? Iespējams, jāuzlabo kontroles mehānisms.

Patricia Langhammer atbild, ka tas atkarīgs no kontrolpunktiem uz vietas valstī. Ja medus šķiet šaubīgs, tas jāpārbauda laboratoriski.

3. Esošā situācija ar Eiropas Komisijas (EK) priekšlikumu attiecībā uz modificēto medus direktīvu

Eiropas Parlaments ir noteicis, ka ziedputekšņi, kas nokļuvuši medū no ģenētiski modificētiem augiem, ir dabiska medus sastāvdaļa un tādēļ medus marķējams, kā tāds, kura sastāvā ir ģenētiski modificētu augu sastāvdaļas, tikai tādā gadījumā, ja putekšņu ir vairāk, kā 0,9% no medus kopējā apjoma.

4. Esošā situācija KLP (CAP 2014 – 2020) attiecībā uz lauksaimniecības sektoru

Jaunākā informācija par biškopības programmu no 2014. līdz 2016. gadam; jaunākā informācija par apstiprināto lauksaimniecības programmu; KLP pasākumu novērtējums lauksaimniecības sektorā / EK ziņojums par pasākumu īstenošanu; Saskaņā ar ES bioloģiskās daudzveidības stratēģiju 2014 - 2020. gadam, šim mērķim tiek pieskaņotas arī valstu biškopības programmas. Bioloģiskā daudzveidība — mums līdzās pastāvošā izcilā ekosistēmu, sugu un ģeņu dažādība — ir apdraudēta ES un citur pasaulē. Sugas izzūd ļoti ātri, tikai 17 % biotopu un sugu un 11 % ES aizsargāto ekosistēmu ir labā stāvoklī. Bites ir svarīga ekosistēmas sastāvdaļa. Bites un biškopību apdraud bīstamas slimības un tā cieš no lauksaimniecībā izmantotajiem pesticīdiem. Medus ir vērtīgs produkts, un pieprasījums pēc tā pasaulē pieaug, tāpēc dalībvalstīs pieaug arī bišu saimju skaits un līdz ar to arī finansējuma apjoms. Saskaņā ar dalībvalstu iesniegtajiem datiem par budžeta izpildi, vispārējais izmantojuma līmenis dalībvalstīs bija salīdzinoši augsts, ap 90 %. Lielākās saņēmējas valstis ir Spānija, Grieķija, Francija, Itālija, Rumānija. Divi visplašāk atbalstītie pasākumi 2010.–2012. gadā bija varrozes apkarošana un tehniskais atbalsts. Šo divu pasākumu izmaksas sistemātiski bija vislielākās un saglabājās salīdzinoši stabilas visās programmās — vidēji 27–30 % varrozes apkarošanai un 24–28 % tehniskajam atbalstam. Jaunajā programmā paredzētas izmaiņas varrozes apkarošanas sadaļā, liekot uzsvārt arī citu bišu attīstību traucējošu kaitēkļu un slimību apkarošanu. Lietišķo pētījumu pasākumi, kas ieņem piekto vietu iepriekšējā periodā, jaunajā periodā papildināmi ar marketinga pētījumiem un uz tiem liekams lielāks uzsvārs. Savukārt vismazāk izmantotais atbalsts iepriekšējā periodā – medus analīzes – jaunajā periodā papildināms ar citu biškopības produktu analīzēm.

Vienīgi darba grupā – par esošo situāciju ar bišu stropu identifikāciju;

Etienne Bruneau (Beļģija) ierosina, ka bišu saimes jāuzskaita pirms ziemas, tādejādi norādot ieziemoto bišu saimju skaitu. Turklāt jāpieņem, ka saimju skaits dažādos sezonas periodos ir svārstīgs un var atšķirties par 20%. Tā pieļaujot, ka rudenī ieziemotas var būt 80% no dravā esošā saimju skaita.

5. Esošā situācija par pesticīdu risku novērtējumu attiecībā uz bitēm kā apputeksnētājkukaiņiem

Saskaņā ar Eiropas Komisijas 2013. gada 24. maija lēmumu No 485/2013, sākot ar 2013. gada 1. decembri ir aizliegts lietot šādas kodnes: *clothianidin*, *thiamethoxam* un *imidacloprid*. Ar 2014. gada 1. martu aizliegto vielu sarakstam pievienosies arī *fipronil*.

PROJEKTU LĪDZFINANŠĒ
EIROPAS SAVIENĪBA

EIROPAS LAUKSAIMNIECĪBAS FONDS LAUKU ATTĪSTĪBAI:
EIROPĀ INVESTĒ LAUKU APVIDOS

Saskaņā ar Latvijas Republikas Zemkopības ministrijas un SIA „Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”

2014. gada 31. janvārī noslēgto līgumu Nr.2014/14, aktivitāte „Nozaru ekspertu ziņojumi.”

Atbalsta Zemkopības ministrija un Lauku atbalsta dienests.

Turpmāk pārbaudot un reģistrējot augu aizsardzības līdzekļus pievērsīs pastiprinātu uzmanību šo produktu aktīvo vielu ietekmi ne tikai uz medusbitēm *Apis mellifera*, bet arī kāmēm un vientuļajām bitēm. Turpmāk pārbaudēs neaprobežosies tikai ar šo darbīgo vielu LD50 noteikšanu, bet pārbaudīs kā tās ietekmē minēto kukaiņu attīstību un dzīvotspēju dabiskos apstākļos. Tāpat tik pārbaudīts, kā šīs vielas ietekmē kukaiņu attīstību, kukaiņiem atrodoties ilglaicīgā šo vielu ietekmē, turklāt – arī ja šo vielu koncentrācija ir neliela. Un papildus tam tiks arī aplūkota aktīvo vielu sinerģētiskā iedarbība uz bitēm.

Līdz šim izmantotā risku noteikšanas shēma (EPPO) fokusējās tikai uz akūtu orālo un kontakta toksiskumu. Netika ņemts vērā, kā pesticīdi iedarbojas uz „derīgo” kukaiņu dažādām attīstības stadijām un kā šīs vielas ietekmē kukaiņu akumulācijas procesos.

6. Uzraudzības pētījuma rezultāti par medus bišu koloniju zaudējumiem

Jautājums tika izskatīts tikai COPA-COGECA medus darba grupā, bet arī tur klātesošie nevēlējās piedalīties debatēs par šo jautājumu.

Iespējams, ka atšķirībā no Latvijas, kur starp projektu īstenotājiem – veterinārajiem dienestiem un Latvijas Bīskopības biedrību – ir ļoti laba sadarbība, citās valstīs šāda sadarbība nenotiek un informācija bīskopju organizācijās par projekta gaitu un rezultātiem nenonāk. Savukārt references laboratorija, kas pētījuma datus apkopo, atrodas Francijā, datu bāze ir sarežģīta un dati nav izmantojami detalizētai apstrādei.

7. Optimālie kvalitātes rādītāji: marķēšanas piemērotība, vietējiem lauksaimniecības produktiem priekš tiešās tirdzniecības

Laika trūkuma dēļ jautājums tika aplūkots virspusēji, norādot vien to, ka ir aizsākts darbs un ka tas arī turpināsies pie tiešās tirdzniecības attīstības ES dalībvalstīs. Mērķis ir saīsināt lauksaimniecības produktu ceļu no ražotāja līdz patērētājam. Parādās jauni termini. Piemēram, „*local farming*” – ko latviski varētu tulkot kā vietējā ražošana (lauksaimniecībā) un kas nozīmē, ka produkti saražoti jau ar mērķi pārdot tos fermai tuvējā apkārtnē. Turklāt netiek definēts attālums, kas nosaka šīs apkārtnes izmērus, tas var būt gan 20 km, gan 100 km no zemnieka saimniecības; „*direct sales*” – jau bīskopībā zināmā, bet dažās citās lauksaimniecības nozarēs varbūt mazāk pazīstama tiešā pārdošana; „*short food supply chains*” – īsās pārtikas piegādes ķēdes, kas skaidrotas tiek kā saimniecībā saražotās produkcijas pārdošana patērētājam, iesaistot pēc iespējas mazāk starpnieku; „*local food systems*” – vietējās pārtikas sistēmas, nozīmē, ka produkta ražošana, pirmapstrāde, tirdzniecība un patēriņš notiek ģeogrāfiski nelielā teritorijā.

Interesanti, ka šādas tiešās tirdzniecības mehānismi jau lieliski darbojas Grieķijā, nedaudz mazāk efektīvi Slovākijā, Rumānijā, Igaunijā, Ungārijā, Itālijā, Čehijā un Polijā, un nedaudz sliktāk Lietuvā. Latvija, Portugāle un Slovēnija arī ir to valstu skaitā, kur jau šāda tiešās pārdošanas sistēma darbojas, tomēr tā vērojama 2-3 reizes mazākā apjomā kā iepriekš minētajās valstīs.

8. Jaunas COPA-COGECA darba grupas „Biškopības un lauksaimniecības prakses” izveidošana

Tikai vispārēja informācija, ka šāda grupa tiek izveidota. Par šo jautājumu informācija tika sniegta tikai COPA-COGECA medus darba grupas ietvaros. Tika sniegta informācija, ka turpmāk Advisory Group on Beekeeping sauksies Civil Dialogue Group on Beekeeping vai kā tamlīdzīgi.

9. Informācija no EK par zinātniskajiem projektiem, kas ir saistīti ar bitēm

ALARM (Assessing Large-scale Environmental Risks for Biodiversity with Tested Methods) (FP6). Laika posmā no 2004. līdz 2009. gadam, vides un bioloģiskās daudzveidības risku novērtēšana, kopējais budžets - 12 milj. EUR.

BRAVE (Bee Research and Virology in Europe) (SSA FP6). 2009. gads, budžets 0,9 milj. EUR. Rezultātā sarakstīta grāmata "Virology and the Honey Bee".

BEE-SHOP47 (IP FP6). projekts medus tīrības nodrošināšanai. Laika posmā no 2006. līdz 2009. gadam, kopējais budžets – 1,8 milj. EUR.

Bee DOC48 (Bees in Europe and the Decline of honey bee colonies,) (CP FP7). Projekts par bišu slimībām un kaitēkļiem. Laika posmā no 2010. līdz 2013. gadam, kopējais budžets – 1,8 milj. EUR.

CLEANHIVE (FP7 (SME)). Projekts, lai pētītu invāzijas slimības *Nosema spp.* (*Nosema ceranae* un *Nosema apis*). Laika posmā no 2008. līdz 2012. gadam, kopējais budžets – 2,4 milj. EUR.

DISCONTTOOLS (Disease control tools for varroa) (FP7). Mērķis izstrādāt efektīvas varozes noteikšanas un ārstniecības metodes. Laika posmā no 2008. līdz 2013. gadam.

SWARMONITOR (FP7 (SME)). Mērķis izstrādāt biškopim ērti lietojamu instrumentu saimes stāvokļa novērtēšanai no attāluma. Laika posmā no 2012. līdz 2015. gadam, kopējais budžets – 1,8 milj. EUR.

The International Research Network COLOSS (COST action (Prevention of Honey Bee Colony LOSSes)). Laika posmā no 2008. līdz 2012. gadam. Tika izveidots 150 bišu ekspertu tīkls, kuri pārstāvēja 41 valsti, kopējais budžets – 525 tūkst. EUR. Rezultātā sarakstīta grāmata "COLOSS Beebook"

STEP50 (Status and Trends of European Pollinators) (FP7). Turpina projektā ALRM iesākto darbu. Mērķis izpētīt apputeksnētāju kukaiņu problēmas lauksaimnieciskajā vidē. Laika posmā no 2010. līdz 2015. gadam, kopējais budžets – 3,5 milj. EUR.

Juris Šteiselis

Paraksts

PROJEKTU LĪDZFINANŠĒ
EIROPAS SAVIENĪBA

EIROPAS LAUKSAIMNIECĪBAS FONDS LAUKU ATTĪSTĪBAI:
EIROPA INVESTĒ LAUKU APVIDOS

Saskaņā ar Latvijas Republikas Zemkopības ministrijas un SIA „Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”

2014. gada 31. janvārī noslēgto līgumu Nr.2014/14, aktivitāte „Nozaru ekspertu ziņojumi.”

Atbalsta Zemkopības ministrija un Lauku atbalsta dienests.